

СЕРІЯ КЛАСИКА

THEATRE

William Somerset Maugham

СЕРІЯ КЛАСИКА

ВІЛЬЯМ СОМЕРСЕТ МОЕМ

ТЕАТР

З англійської переклала Наталія Михаловська

Київ
BOOKSHEF
2023

I

Двері розчинилися, і Майкл Госселін звів очі вгору. Ввійшла Джулія.

— Хелло! Трішки почекай, це не займе й хвилини. Я саме підписую певні листи.

— Не поспішай. Я зайшла лише щоб глянути, які квитки надіслали Деннорантам. Що тут робить цей юнак?

Керуючись інстинктом досвідченої актриси, що наказував їй узгоджувати жест зі словом, вона рухом зграбної голівки вказала кімнату, яку щойно проминула.

— Це рахівник. Із контори Лоуренса і Гемпфрі. Уже три дні тут.

— На вигляд дуже молодий.

— Він практикант. Схоже на те, що справу свою знає. Дуже дивується, як у нас ведеться облік. Ми з ним порозмовляли, то він ніколи не сподівався, що театр тримається таких ділових правил. Казав, наче деякі фірми в місті так ведуть бухгалтерські книги, що посивіти можна.

Самовдоволений вираз, який малювався на вродливому обличчі її чоловіка, викликав у Джулії усмішку.

— Тактовний молодик.

— Він сьогодні закінчує. Я подумав, що ми можемо запросити його на ланч. Він справжній джентльмен.

— І цього достатньо для запрошення на ланч?

Майкл не помітив легкої іронії в її голосі.

— Якщо ти не хочеш, то можемо його й не запрошувати. Я просто подумав, що для нього це буде великою втіхою. Він тебе обожнює. Тричі переглядав спектакль. Аж не тямить себе, так хоче познайомитися з тобою.

Майкл натиснув кнопку, за мить з'явилася його секретарка.

— Ось листи, Марджері. Які в мене зустрічі сьогодні пополудні?

Джулія краєм вуха слухала список, який читала Марджері, і ліниво оббігала поглядом кімнату, хоч добре її знала. Приміщення якнайліпше пасувало керівнику першорядного театру. Стіни, за проектом доброго декоратора обшиті панелями (придбаними по собівартості), а на них гравюри Цоффані¹ й де Вайлда² з театральними сценами. Крісла великі і зручні. Майкл сидів у багато різьбленому чіппендейлівському³ кріслі — репродукція, але зроблена добре званою фірмою, а його чіппендейлівський стіл із ніжками у формі тяжких куль і пазуристих лап був напрочуд солідним. На столі — її світлина у масивній срібній рамі і, симетрично, фото Роджера, їхнього сина. Посередині між ними чудова срібна чорнильна підставка, яку вона сама подарувала Майклові на день народження, а позаду полиця, обтягнута червоною марокканською шкірою з рясною позолотою. Там він тримав свій приватний запас паперу на випадок, якби захотів власноручно написати листа. Папір позначено адресою «Сіддонс-театру», а конверт — Майкловим гербом, кабанячою

---

1 Йоганн Цоффані (1733–1810) — німецький художник-неокласик.

2 Семюел де Вайлд (1751–1832) — англійський художник-портретист.

3 Стиль англійських меблів XVIII ст.

головою з девізом «Nemo me impune lacessit»¹ унизу. Кितिця жовтих тюльпанів у срібному кубку, який він тричі поспіль виграв у театральному гольфовому турнірі, свідчила про турботливість Марджері. Джулія кинула на неї задумливий погляд. Попри коротко стрижене пергідролеве волосся і густо підмальовані губи, Марджері мала нейтральний вигляд, як і слід досконалій секретарці. Вона вже п'ять літ працювала з Майклом. За цей час мала б його вивчити з лиця і вивороту. Джулія міркувала, чи вистачило їй дурощів закохатися в нього.

Та тут Майкл підвівся з крісла.

— Тепер, люба, я у твоєму розпорядженні.

Марджері подала йому чорний капелюх-гомбург і розчинила двері, давши Джулії та Майклові вийти. Коли вони увійшли до контори, молодик, якого зауважила Джулія, обернувся і встав.

— Я хочу відрекомендувати вас міс Ламберт, — проголосив Майкл. Тоді з міною посла, який представляє суверенові аташе при монаршому дворі, де його акредитовано: — Цей джентльмен ласкаво погодився навести лад у тому балагані, на який ми перетворили наш облік.

Молодик збагрянів. Скуто посміхнувся у відповідь на теплу наготовлену посмішку Джулії, а коли вона сердечно потиснула йому долоню, то відчула, що та мокра від поту. Його розгубленість зворушувала. Саме так почувалися люди, яких знайомили з Сарою Сіддонс². Джулія подумала, що надто суворо відповіла на пропозицію Майкла запросити хлопця на ланч. Зазирнула йому в очі. У неї самої очі були великими, глибоко-карими і ясними, як зорі. Тон ледь сміхотливої доброзичливої

1 Ніхто не зачепить мене безкарно (лат.).

2 Сара Сіддонс (1755–1831) — знана англійська актриса.

ніжності не вимагав від неї жодних зусиль, це було таким інстинктивним порухом, наче відмахнутися від мухи, що із дзижчанням літає довкола.

— Я подумала, чи можемо ми вмовити вас з'їсти з нами відбивну котлету? Після ланчу Майкл доправить вас назад.

Молодик знову залявся рум'янцем, кадик на його тонкій шиї засіпався.

— Це напрочуд мило з вашого боку. — Він тривожно оглянув своє вбрання. — Але я геть брудний.

— Ви зможете вмитися і почититися в нас удома.

Автомобіль чекав біля службового входу, — довга чорна хромована машина, обтягнута сріблястою шкірою, дверцята скромно прикрашав Майклів герб. Джулія увійшла досередини.

— Заходьте і сідайте поруч зі мною. Майкл кермуватиме.

Вони мешкали на Стенгоуп-плейс. Коли приїхали, Джулія звеліла камердинеру показати молодикові, де той може помити руки. Сама пішла до вітальні. Малювала губи, коли до неї приєднався Майкл.

— Я сказав йому підійти, тільки-но він буде готовий.

— А, при нагоді, як його звати?

— Гадки не маю.

— Любий, нам варто знати. Я попрошу його записатися в нашій гостьовій книзі.

— Та де ж, він для цього задрібна фігура. — Майкл лише найзначнішим персонам пропонував розписатися в їхній гостьовій книзі. — Ми не побачимо його вже ніколи.

Тут увійшов молодик. У машині Джулія зробила все можливе, аби його заспокоїти, та він і далі дуже ніяковів. Коктейлі чекали, Майкл налив їм. Джулія взяла цигарку, молодик запалив їй сірника, але рука йому так дрижала, аж вона подумала, — він нізашчо

не зуміє втримати вогонь біля її цигарки. Тож узяла його долоню і притримала.

«Бідне ягня, — подумала вона. — Це, мабуть, найчудовіша мить усього його життя. Яка це буде для нього радість — розповісти все своїм колегам. Сподіваюся, стане малим героєм своєї контори, бодай його».

Сама із собою Джулія розмовляла геть інакше, ніж з іншими людьми: звертаючись до себе, не стримувала язика. Вона з насолодою зробила першу затяжку. Коли задуматися, то воно й справді чудово: достатньо комусь просто з'їсти ланч у її товаристві й порозмовляти з нею годину без чверті, як це робить чоловіка поважною особою в його вузькому світику.

Молодик насилу промовив:

— Що за приголомшлива кімната.

Вона кинула йому легку підбадьорливу посмішку, ледь здійнявши рівні брови, — цей її рух він мусив часто бачити на сцені.

— Я дуже рада, що вам подобається. — Голос у неї був радше низьким і трохи хрипкуватим. Можна подумати, що його зауваження зняло їй камінь із серця. — У нашій сім'ї вважають, що в Майкла бездоганний смак.

Майкл самовдоволено оглянув кімнату.

— У мене чималий досвід. Я завжди сам проектую сценографію наших вистав. Звісно, у нас є працівник для грубої роботи, але ідеї мої.

Вони перебралися до цього будинку два роки тому, і Майкл та Джулія знали, що, відїжджаючи в турне, доручили свій дім дорогому декоратору, а той погодився наготувати все, ще й по собівартості, взамін за обіцянку роботи в театрі після їхнього повернення. Та це все втомливі подробиці. Немає потреби розповідати їх молодикові, навіть імені якого вони не знали. Дім був уряджений із дуже добрим смаком — як розсудлива суміш давнини й модерну. Майкл мав рацію,

кажучи, — із першого погляду видно, що це шляхетний дім. Щоправда, Джулія наполягла, що її спальня мусить бути такою, як їй подобається. Оскільки ж їй цілком відповідала спальня старого дому на Ріджентс-парк, який вони займали від кінця війни, вона повністю перевезла обставу. Ліжко й туалетний столик оббито рожевим шовком, шезлонг і крісло — блакиттю Натьє¹, над ліжком витали пухкенькі золочені херувимчики, що погойдувалися під лампою з рожевим абажуром, такі ж пухкенькі золочені херувимчики роїлися довкола крісла на туалетному столику. На столах із цейлонського атласного дерева стояли багато обрамлені фотографії акторів, актрис і членів королівської родини, з автографами. Декоратор зверхньо здійняв брови, але це була єдина кімната будинку, де Джулія почувалася цілковито як удома. Писала листи за столом з атласного дерева, сидячи на роззолоченому Гамлетівському стільці.

Оголосили ланч, і вони зійшли вниз.

— Сподіваюся, їжі буде достатньо для вас, — зауважила Джулія. — Ми з Майклом їмо дуже мало.

Насправді подано морські язички з решітки, печені на грилі відбивні зі шпинатом і тушковані овочі. Ця їжа мала вдовольнити законний голод, не додавши жиру. Кухарка, яку Марджері попередила, що за ланчем буде гість, поквапом підсмажила кілька картоплин у фритюрі. Картопля видавалася хрумкою і смачно пахла. Проте набрав її лише молодик. Джулія тоскно глянула на фрі, перш ніж відмовитися, хитнувши головою. Майкл зміряв картоплю поважним поглядом, наче ніяк не міг збагнути, що це і навіщо, а тоді, ледь здригнувшись, випірнув зі своєї задуми та сказав: «Дякую, ні». Вони сиділи за довгим вузьким столом як

---

1 Жан-Марк Натьє (1685–1766) — французький портретист.

із монастирської трапезної, Джулія і Майкл при бічних кінцях, навпроти одне одного, у величних італійських кріслах, а молодик посередині, його сидіння було незручним, але цілковито відповідало стилю кімнати. Джулія помітила, що гість начебто зиркає на буфет, і з чарівною посмішкою схилилася вперед.

— Щось трапилося?

Він залявся багрянцем.

— Можу я попросити скибку хліба?

— Ясна річ.

Вона кинула значущий погляд камердинерові; той саме наливав Майклові у келих сухе біле вино. Камердинер вийшов із кімнати.

— Ми з Майклом ніколи не їмо хліба. Джевонс по-дурному не подумав, що ви можете захотіти трохи.

— Хліб, звичайно, лише звичка, — сказав Майкл. — Дивує, як швидко від нього відзвичаюєшся, досить тільки вирішити.

— Бідне ягня худе, як стеблина, Майкле.

— Я не їм хліба не тому, що боюся погладшати. Не їм його, бо не вбачаю в цьому сенсу. Врешті, завдяки тренуванням можу їсти все, що мені смакує.

У свої п'ятдесят два Майкл і досі мав чудову фігуру. Замолоду, з густим кучерявим каштановим волоссям, прекрасною шкірою, великими очима глибокої блакитної барви, прямим носом і малими вухами, він був найвродливішим актором англійської сцени. Тонкі вуста — от єдина річ, що ледь його псувала. Мав рівно шість футів заввишки і лицарську поставу. Ця помітна з першого погляду врода привела його на сцену замість до війська, як його батька. Тепер його каштанове волосся густо переткала сивина, і він стриг його значно коротше; обличчя поширшало і покрито численними зморшками, шкіра більше не була ніжною, як цвіт персика, та й колір її погрубішав.

А все-таки, завдяки чудовим очам і стрункій постаті він досі був дуже показним чоловіком. Провівши п'ять років на війні, набрав вояцької манери триматися, і, якщо не знати, хто він (що було малоімовірним, бо його фотографії з різних нагод постійно з'являлися в ілюстрованих виданнях), можна було прийняти його за офіцера високого рангу. Майкл хвалився, що з двадцятилітнього віку його маса не змінилася, і роками, у дощ і погоду, щоранку піднімався о восьмій, натягав шорти зі светром та бігав довкола Ріджентс-парку.

— Секретарка сказала мені, що у вас цього ранку була репетиція, міс Ламберт, — зауважив молодик. — Це означає, що ви ставите нову п'єсу?

— Аж ніяк, — відповів Майкл. — На нашому теперішньому спектаклі аншлаг.

— Майкл надумав, що ми дещо занедбалися, тож скликав репетицію.

— І дуже тішуся, що я це зробив. Я помітив, що вкralися елементи, яких я не запроваджував, а поводження з текстом аж надто вільне. Якщо йдеться про точне промовляння авторських слів, я справжній педант, хоч, Бог свідок, слова, написані сучасними авторами, небагато значать.

— Якщо ви захочете подивитися нашу п'єсу, — милостиво промовила Джулія, — не сумніваюся, що Майкл радо дасть вам кілька квитків.

— Я хочу побачити її ще раз, — із запалом відповів молодик. — Я бачив її вже тричі.

— Справді? — здивовано вигукнула Джулія, хоча добре пам'ятала, що Майкл уже казав їй це. — Це, звісно, непогана п'єска, на своєму місці, але я не могла й уявити, щоб хтось захотів переглянути її тричі.

— Я ходив не так заради п'єси, як заради вашого виконання.

«Нарешті я це з нього виволокла», — подумала Джулія, а тоді промовила вголос:

— Коли ми читали цю п'єсу, Майкл радше не мав щодо неї певності. Не вважав мою роль дуже доброю. Знаєте, вона й справді незіркова. Та я подумала, що зможу дещо з нею зробити. Звичайно, у ході репетицій довелося сильно скоротити другу жіночу роль.

— Я не кажу, наче ми переписали п'єсу наново, — озвався Майкл, — та можу запевнити — те, що ми створили, дуже відрізняється від тексту, який нам надіслав автор.

— Ви в цьому спектаклі просто чудова, — сказав молодик.

(«Він має певний шарм».)

— Я рада, що вам сподобалося, — відповіла вона.

— Якщо ви будете люб'язним із Джулією, смію припустити, що на прощання вона дасть вам своє фото.

— Справді?

Молодик знову зашарівся, а його блакитні очі ссайнули. («Він дійсно милий»). Не те щоб красень, але обличчя шире й відкрите, а його соромливість приваблювала. Волосся кучеряве, світло-каштанове, проте надто нашмароване. Джулія подумала, що він мав би кращий вигляд, якби лишив волосся хвилями, замість пригладжувати його брильянтином. Мав свіжу церу, добру шкіру і дрібні зуби гарної форми. Схвально зауважила, що костюм йому пасує і він добре його носить. Мав приємний і чистий вигляд.

— Як я здогадуюся, ви досі не стикалися з театром зсередини? — сказала вона.

— Ніколи. Тому я пнувся зі шкіри, щоб отримати цю роботу. Ви й увийти не можете, яка це для мене пригода.

Майкл і Джулія приязно йому посміхнулися. Завдяки його захопленню почулися трохи більшими, ніж були насправді.

— Я ніколи не дозволяв стороннім приходити на репетиції, але ж ви наш рахівник, майже належите до театру. Тож я не проти зробити для вас виняток, якщо вам буде приємно.

— Це буде вкрай мило з вашого боку. Я ніколи досі не бував на репетиції. А ви гратимете в наступній п'єсі?

— О, думаю, навряд. Я тепер неохочий до акторства. Здається, знайти відповідну для мене роль майже неможливо. Бачите, у своєму віці я не можу добре грати юних коханців, а драматурги більше не пишуть таких ролей, як раніше, за моєї молодості. Те, що французи називають *raisonneur* — резонер. Розумієте, що я маю на увазі: герцог, член кабінету міністрів чи королівський адвокат, який каже мудрі й дотепні речі та обводить усіх довкола мізинця. Не знаю, що трапилося з авторами. Здається, вони більше неспроможні написати жодного доброго рядка. Цегла без соломи; от на що ми, актори, можемо розраховувати в наші дні. І чи вони нам удячні? Себто, автори. Ви здивувалися б, якби я розповів, що за умови дехто з них сміє виставляти.

— Дійсність така, що ми не можемо без них обійтися, — посміхнулася Джулія. — Якщо п'єса кепська, жодна акторська гра її не врятує.

— Це тому, що публіка насправді не цікавиться театром. У великі дні англійської сцени люди ходили до театру не заради п'єси, а заради акторів. Не важило, що грали Кембл¹ чи місіс Сіддонс. Публіка приходила, щоб побачити їх. І навіть тепер, хоч я й не заперечую, що погана п'єса — гарантія фіаско, та все-таки стверджую: якщо п'єса добра, публіка приходять дивитися не її, а акторів.

— Не думаю, щоб хтось міг це заперечити, — погодилася Джулія.

---

1 Джон Кембл (1757–1823) — англійський актор.

— Усе, що потрібно такій актрисі, як Джулія, — це рушій. Дайте їй його, а вона займеться всім іншим.

Джулія кинула молодикові усмішку, чарівну, але наче з дрібкою перепросин.

— Не варто сприймати мого чоловіка надто всерйоз. Боюся, слід зізнатися: якщо йдеться про мене, він трохи упереджений.

— Коли цей молодий чоловік має стільки глузду, як я про нього думаю, то мусить знати: для тебе як актриси немає нічого неможливого.

— О, люди так думають лише тому, що я ніколи не беруся за те, чого не можу зробити.

Тут Майкл глянув на годинник.

— Думаю, юначе, що коли ви закінчили свою каву, нам пора.

Хлопець ковтнув те, що зосталося в його чашці, а Джулія підвелася з-за столу.

— Ви не забули про моє фото?

— Думаю, у Майкловому сховку є кілька. Ходімо й виберемо одне.

Вона повела його до чималої кімнати за їдальнею. Хоча припускалося, що це має бути приватний Майклів кабінет — «чоловікові конче потрібна кімната, де він може посидіти наодинці й викурити люльку», — використовували його головню як гардеробну, коли їх навідували гості. Там стояло шляхетне магонієве бюро, а на ньому світлини короля Георга V і королеви Марії з автографами. Над каміном висіла стара копія намальованого Лоуренсом¹ портрета Кембла в ролі Гамлета. На маленькому столику лежав стосик машинописних п'єс.

---

1 Томас Лоуренс (1769–1830) — англійський живописець.

Стіни обвішано книжковими полицями, а під ними містилися шафки. З однієї з них Джулія вийняла пакет своїх найновіших світлин. Подала одну молодикові.

- Ось ця не така погана.
- Вона премила.
- Тож не схожа аж так, як я думала.
- Навпаки, схожа! Викапана ви.

Джулія кинула йому інший різновид усмішки, трішечки пустотливий; на секунду опустила повіки, а тоді підняла їх і якусь мить дивилася на нього з тим м'яким виразом, який називали її оксамитовим поглядом. Зробила це без певної мети, якщо не механічно, то з інстинктивного бажання подобатися. Хлопець був таким молодим, таким несміливим, здавався такою милою натурою, а вона ніколи більше його не побачить. Хай отримає все, чого заслужив; хай вважає, що це був один із вершинних моментів його життя. Джулія знову зиркнула на фотографію. Приємно думати, що вона з вигляду як на фото. Фотограф, не без допомоги Джулії, надав їй такої пози, щоб показати її з найкращого боку. Ніс вона мала трохи товстуватий, але завдяки майстерному освітленню він здавався дуже делікатним, жодна зморшка не псувала гладкості її шкіри, а від погляду гарних очей тануло серце.

— Усе гаразд. Вона ваша. Знаєте, я не красуня, мене й надто миловидною не назвеш. Коклен¹ казав був, що в мене *beauté du diable*². Ви розумієте французьку?

- Для цього достатньо.
- Я підпишу її вам.

Вона сіла за бюро і сміливим замашистим почерком написала: «Щиро ваша, Джулія Ламберт».

---

1 Бенуа-Констан Коклен (1841–1909) — французький актор і теоретик театру.

2 Бісівська краса (фр.).

2

Коли двоє чоловіків вийшли, Джулія знову переглянула світлини, перш ніж повернути їх на місце.

«Непогано для сорокашестилітньої жінки,— усмінулася вона. — Годі заперечити, я на них схожа. — Вона оббігла поглядом кімнату, шукаючи дзеркала, але його не було. — Ці кляті декоратори. Бідний Майкл, не дивно, що він не використовує цієї кімнати. Звичайно, я ніколи не виходила добре на фотографіях».

Зненацька вона відчула порив переглянути частину своїх давніх фото. Майкл був акуратним діловим чоловіком, а її світлини зберігалися у великих картонних коробках, позначені датами й упорядковані хронологічно. Його світлини лежали в інших коробках у тій самій шафі.

— Якщо хтось забажає написати історію нашої кар'єри, знайде весь матеріал наготові, — казав він.

Із тією ж похвальною метою Майкл від початку вирізував із газет усі згадки про них і вклеював у великі книги, поскладані серіями.

Були там фотографії Джулії-дитини, Джулії — молоді дівчини, знімки в її перших ролях, світлини як молоді заміжньої жінки, із Майклом, а пізніше з маленьким сином Роджером. Одне фото, де вони були втрьох, Майкл дуже мужній і неймовірно вродливий, вона — сама ніжність, споглядає на Роджера з материнським почуттям, і Роджер — хлопчик із кучерявою голівкою, здобуло величезний успіх. Усі ілюстровані видання відвели йому повну сторінку, а вони самі поміщали його на програмках. Зменшене до розмірів поштівки, фото роками продавали у провінції. Це так приїлося Роджеру, що він, вступивши до Ітону, відмовився далі фотографуватися з нею. Як це кумедно з його боку, — не бажати потрапити до газет.

— Люди подумують, наче ти каліка, абощо, — казала вона йому. — І це зовсім не є несмаком. Просто піди на прем'єру і глянь на людей із товариства, як вони юрмляться довкола фотографів, — члени кабінету міністрів, судді, геть усі. Можуть прикидатися, наче їм це не подобається, але подивися тільки, як вони позують, коли думають, що на них наведено камеру.

Утім Роджер уперся на своєму.

Джулії потрапила до рук світлина з нею в ролі Беатріче. Це була єдина шекспірівська роль, яку вона будь-коли грала. Знала, що костюми тієї епохи їй не пасують, не могла зрозуміти, чому, бо ніхто не носив сучасного вбрання краще за неї. Вона шила свій одяг у Парижі, однаково, для сцени чи приватного життя, і кравці казали, що ні від кого не отримують так багато замовлень. Мала гарну фігуру, це визнавали всі; була доволі високою, як для жінки, і довгоногою. Шкода, що вона ніколи не мала шансу зіграти Розалінду, їй личило б хлоп'яче вбрання, ясна річ, тепер уже запізно, та може й добре, що вона не ризикнула. Хоча годі не подумати, що зі своїм блиском, лукавством, почуттям комічного вона була б ідеальною. Критикам насправді не сподобалася її Беатріче. А все ті клятві білі вірші. Її голос, низькуватий глибокий голос з ефектною хрипкуватістю, що змушував серця стискатися від емоційних фрагментів і надавав такого гумору комічним рядкам, здавалося, погано звучав у віршах. Плюс її артикуляція; така виразна, що вона, не здіймаючи голосу, могла добитися, аби її чули в останньому ряді райка; казали, наче вірші через це звучали як проза. Джулія припускала, що вона надто сучасна.

Майкл починав із Шекспіра. Це було ще до їхнього знайомства. Він грав Ромео у Кембриджі, а коли закінчив університет і ще рік провчився в драматичній

школі, його ангажував Бенсон¹. Він гастролював крайною і виконував чимало різних ролей. Проте розумів, що із Шекспіром багато не досягне. Якщо хоче стати провідним актором, мусить здобути досвід у сучасних п'єсах. Чоловік на ім'я Джеймс Ленгтон керував тоді репертуарним театром² у Міддлпулі, що привертав до себе значну увагу; Майкл провів із Бенсоном три роки, а коли трупа збиралася до Міддлпула зі щорічним візитом, написав Ленгтону, чи побачиться він із ним. Джиммі Ленгтон, голомозий і рум'янолиций сорокап'ятилітній черевань, який скидався на одного із заможних рубенсівських міщан, пристрасно любив театр. Він був ексцентричним, зарозумілим, життєрадісним, марнославним і чарівним. Йому подобалося грати, але, через свою статуру, мусив обмежуватися кількома ролями, на щастя, бо актор із нього був кепський. Не міг взяти в карби свою природжену мальовничість. Хоч як уважно вивчав і обдумував кожну свою роль, однаково перетворював її на гротеск. Кожен його жест був перебільшеним, кожна інтонація пересадною. Та коли він проводив репетиції зі своєю трупю, це була зовсім інша річ: тоді він не допускав жодної штучності. Мав досконалий слух, і хоча сам був неспроможний на правильну інтонацію, не дозволяв нікому іншому сфальшивити.

— Не *будьте* природними, — казав він своїм акторам. — Сцена — не місце для природності. Сцена — це прикидання. Одначе *здавайтеся* природними.

Змушував свою трупу до тяжкої праці. Щоранку від десятої до другої репетиція, тоді відсилав їх додому —

---

1 Франк Роберт Бенсон (1858–1939) — англійський актор і режисер, який ставив п'єси В. Шекспіра.

2 Репертуарний театр у Великій Британії — театр із постійною трупю, який по черзі представляє твори з певного репертуару.

вчити свої ролі і відпочивати перед вечірнім спектаклем. Знущався над ними, кричав на них, висміював їх. Не доплачував їм. Та якщо їм вдавалося добре зіграти зворушливу сцену, плакав мов дитина; коли промовляли кумедний рядок так, як він цього хотів, ревів від сміху. Бувши задоволеним, стрибав по сцені на одній нозі, а коли злостився, кидав сценарій додолу і топтав його, сльози люті текли йому по щоках. Трупя сміялася з нього, зневажала його, робила все, щоб його вдовольнити. Він пробудив у них захисний інстинкт, усі відчували, що не можуть його підвести. Хоча нарікали, що трактує їх як рабів, вони не мають і хвилини для себе, їхнє тіло й кров такого не витримують, а все ж виконання його позамежних жадань приносило їм різновид жахливого задоволення. Коли він потискав руку старому членові трупи з платнею сім фунтів на тиждень і казав: «На Бога, хлопче, ти був чудовим», старий актор почувався Чарльзом Кіном¹.

Трапилося так, що коли Майкл попросив про зустріч, Джиммі Ленгтон саме потребував актора на чільні юначі ролі. Він здогадувався, чого Майкл хотів із ним побачитися, і попереднього вечора пішов глянути, як той грає. Майкл грав Меркуціо, на думку Ленгтона, не надто добре, та коли зайшов до нього в кабінет, то приголомшив своєю вродою. У коричневому піджаку і сірих фланелевих штанах навіть без гриму був таким гарним, аж дух у грудях забивало. Мав невимушені манери, говорив як джентльмен. Доки Майкл викладав мету свого візиту, Джиммі Ленгтон пильно за ним стежив. Якщо він взагалі спроможний грати, з таким виглядом цей юнак далеко зайде.

— Учора ввечері я бачив вашого Меркуціо, — сказав він. — Що ви сам про нього думаєте?

---

1 Чарльз Джефрі Кін (1811?–1868) — знаний англійський актор.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.